

Bistandsnotat: **Resultater av norsk bistand og konsekvenser av kutt og manglende ambisjoner**

Oktober 2022

Et notat utarbeidet av Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Caritas, Flyktningshjelpen, Kirkens Nødhjelp, UNICEF Norge og Menneskerettighetsfondet i forbindelse med statsbudsjettet 2023.

«Resultater av norsk bistand og konsekvenser av kutt og manglende ambisjoner»

Et notat utarbeidet i forbindelse med statsbudsjettet 2023.

Publisert: Oktober 2022
Ombrekk: Afarin Alsharif

BILDE PÅ OMSLAG:

MOHAMED MED MAMMA AYAN ETTER Å HA FÅTT BEHANDLING FOR ALVORLIG UNDERERNÆRING. FOTO: EDUARDO SOTERAS JALIL / REDD BARNA

FORORD FRA ORGANISASJONENE

2022 preges av mange kriser og uro verden over. Krigen i Ukraina herjer, sultkrisen i verden vokser, 30 millioner mennesker er rammet av flom i Pakistan i det FNs generalsekretær kaller et «klimablodbad»¹, og antallet mennesker på flukt når nye rekorder. 2022 ble også året der regjeringen foreslår et bistandsbudsjett som bryter Stortingsvedtaket om å sette av én prosent av BNI til bistand. Dette gjør oss som jobber i humanitære kriser og med langsiktig utviklingsbistand svært bekymret.

Det er en historisk lav andel av statsbudsjettet som går til nødhjelp og bekjempelse av fattigdom. Vi er svært overrasket over at en Arbeiderparti-Senterparti-regjering legger frem et bistandsbudsjett som ikke holder sitt eget løfte fra Hurdalsplattformen om å bruke «én prosent av bruttonasjonalinntekten til internasjonal innsats for å oppnå FN-målene om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft.»

Det er ikke vanskelig å argumentere for det moralske ansvaret Norge har for å hjelpe og at det er spesielt viktig i en tid der land etter land kutter i budsjettene sine. For Norge tjener svært gode penger på eksport av olje og gass.² I tillegg er det smart av Norge å investere mer i internasjonalt samarbeid, nødhjelp og utviklingshjelp. Krig og konflikt er ikke bare katastrofalt for dem som rammes direkte, det truer også vår sikkerhet. Utvikling er avgjørende for stabilisering av sårbare stater, da fattigdom og mangel på muligheter skaper gode vekstforhold for kriminalitet og ekstremisme. Vi vet også at humanitære situasjoner uten tilstrekkelig respons blir lengre eller gjentakende, noe også fredsforskningsinstituttet PRIO påpeker.³ Det blir totalt sett dyrere for alle og de menneskelige lidelsene blir ufattelige.

Pandemien har lært oss at virus ikke respekterer landegrenser og at ingen er trygge før alle er trygge. Å investere i helsevesen utenfor våre grenser, er også å investere i vårt eget. Klimaendringene er drivere til nød og konflikt og rammer dem som har aller minst fra før. Å finne friske penger til et solid løft for et sykt klima vil redusere antall mennesker som trenger hjelp over bistandsbudsjettet på sikt.

Det grunnleggende prinsippet for bistand er at det skal gå til fattigdomsbekjempelse i andre land. Vi ønsker ikke at bistandsmidler skal brukes på gode tiltak som bør finansieres av andre budsjettposter, som klimafinansiering, forebygging av globale helsekriser, flyktningutgifter i Norge. Alle tiltak som kanskje kan ha en positiv effekt på fattigdom kan ikke finansieres over bistandsbudsjettet. Nå er behovene for nødhjelp og langsiktig bistand større enn noensinne. Vi ber derfor om at Stortinget vedtar et bistandsbudsjett som tilsvarer én prosent av BNI.

Birgitte Lange
Redd Barna

Jan Egeland
Flyktninghjelpen

Henriette Killi Westhrin
Norsk Folkehjelp

Camilla Viken
UNICEF Norge

Ingeborg Moa
Menneskerettighetsfondet

Martha Skretteberg
Caritas

Dagfinn Høybråten
Kirkens Nødhjelp

INNHOOLD

FORORD FRA ORGANISASJONENE	1
INNLEDNING	3
UTHULING AV BISTANDEN	4
UTDANNING	5
Resultater av utdanningsbistand	5
Konsekvenser av kutt i utdanningsbistand	5
HELSE	7
Resultater av helsebistand	7
Konsekvenser av manglende ambisjoner i helsebistand.....	7
SKATT	8
Resultater av bistand til skatt for utvikling	8
Konsekvenser av kutt i bistand til skatt for utvikling	9
MATSIKKERHET	10
Resultater av bistand til matsikkerhet	10
Konsekvenser av manglende ambisjoner for matsikkerhet.....	10
KVINNERS RETTIGHETER OG SEKSUELLE OG REPRODUKTIVE RETTIGHETER (SRHR)	10
Resultater av bistand til kvinners rettigheter og SRHR	10
Konsekvenser av manglende ambisjoner for kvinners rettigheter og SRHR.....	11
MENNESKERETTIGHETER OG SIVILT SAMFUNN	12
Resultater av bistand til menneskerettigheter og sivil samfunn	12
Konsekvenser av manglende ambisjoner for menneskerettigheter og sivil samfunn	13
HUMANITÆR BISTAND OG BESKYTTELSE	14
Resultater av humanitær bistand og beskyttelse.....	14
Konsekvenser av manglende ambisjoner for humanitær bistand og beskyttelse	15
VEDLEGG 1: TABELL	16
KONTAKTINFORMASJON	17
SLUTTNOTER	18

INNLEDNING

Dette notatet vil ta for seg resultater av bistand og hvorfor Norge må opprettholde et høyt nivå, og hvilke konsekvenser vi frykter kuttforslagene vil få. Vi har tatt for oss syv områder som vi er spesielt bekymret for at vil være skadelidende i et budsjett som reduserer ambisjonene for 2023: Utdanning, helse, skatt, matsikkerhet, kvinners rettigheter og SRHR, menneskerettigheter og sivil samfunn, og humanitær hjelp og beskyttelse.

Den tverrpolitiske én-prosenten

«Et gledelig og historisk vedtak,» sa Anniken Huitfeldt til Vårt Land⁴ da utviklingsbudsjettet for 2017 ble vedtatt. Under behandlingen av budsjettet vedtok også et stortingsflertall forslaget om at regjeringen skal avsette 1 prosent av BNI til bistand i de årlige budsjetter. «Nå må vi få fokus på det som er viktig, nemlig bistandens innhold, at den skal gå til de som er sårbare og aller mest fattig. Da er det unødvendig å bruke hvert eneste år til å kjempe for noe som det er bredt flertall om på Stortinget, nemlig én prosent av BNI til bistand,» sa Huitfeldt den gangen. Vedtaket om å gi én prosent av BNI til bistand ble gjort for å sikre forutsigbare rammer for bistanden og partnerne som iverksetter den uavhengig av skiftende regjeringer.

Bistand og inflasjon

Med økende prisvekst i Norge er det naturlig og fornuftig av regjeringen å ville stramme inn på pengebruken i Norge. Men argumentet om å bremse pengebruk for å forhindre overoppheting av økonomien gjelder ikke for bistandsbudsjettet da pengene i det store brukes utenfor den norske økonomien. Samfunnsøkonomisk analyse la i vår frem et notat⁵ som slo fast at «bistandsmidler som går til aktiviteter utenfor Norge, uten behov for økt aktivitet i norske organisasjoner, ikke vil påvirke etterspørselen etter arbeidskraft i Norge. Bevilgninger over statsbudsjettet, som i utgangspunktet var tiltenkt aktiviteter utenfor Norge, vil ha samme effekt på norsk økonomi, hvis de omprioriteres til aktiviteter i Norge, som å øke bevilgningene over statsbudsjettet med tilsvarende beløp i friske midler. Hensynet til inflasjon er derfor ikke et argument for å kutte i internasjonal bistand.»

Norge og økte inntekter

Samtidig som prisene stiger for mennesker i hele verden, har vi i Norge tjent oss rike på salg av olje og gass. Overskuddet i år ligger an til å bli 1500 milliarder kroner og opp mot 1900 milliarder i 2023 ifølge Nordsea Markets.⁶ Dette tilsvarer omtrent 40 bistandsbudsjetter. De skyhøye inntektene våre er en direkte konsekvens av at råvarene har blitt dyrere for folk flest i verden. Vi tjener penger på en brutal krig, og det er forbrukerne i Europa og resten av verden som

betaler prisen. På den måten er Norge i en særstilling, også sammenlignet med andre tradisjonelt store donorland, fordi vi tjener penger der de fleste landene kun har utgifter. Vi må dele av overfloden, spesielt med dem som trenger det aller mest. Det gjelder spesielt når andre regjeringer gjør store kutt i sine budsjetter. Det er å vise internasjonalt lederskap.

Nordmenns holdninger til bistand

I 2021 undersøkte Statistisk Sentralbyrå (SSB) nordmenns holdning til bistand⁷, og fant at oppslutningen om bistand til utviklingsland er høy. Ni av ti svarte at de er for bistand til Asia, Afrika og Latin-Amerika. Dette er en økning fra undersøkelsen i 2017, og på nivå med den høyeste oppslutningen som er registrert⁸ i de nesten 50 årene vi har målt nordmenns holdninger til utviklingshjelp. Det er derfor ingen grunn til å tro at det norske folk ikke støtter å opprettholde nivået på bistanden, når vi vet at det ikke er inflasjonsdrivende.

Menneskelig utvikling

FNs utviklingsprogram (UNDP) sin årlige rapport om menneskelig utvikling⁹ presenterte i år rystende tall som viser at 9 av 10 land har opplevd en tilbakegang i menneskelig utvikling det siste året. Dette er andre året på rad at utviklingstrenden går nedover, og hele 40 prosent av land i verden opplever nå en tilbakegang i menneskelig utvikling. To år med krig, kriser og pandemi får skylden for at verden opplever både økende ulikheter, økende polarisering og en klima- og miljøkrise på samme tid. Rapporten slår fast at den raske teknologiske utviklingen, omstillingen til den grønne skiftet og lav tillit i befolkningen bidrar til å forsterke følelsen av å ikke ha kontroll og har bidratt til å dytte folk lenger ut i kriser. Rapporten legger særlig vekt på psykisk helse og tillit i befolkningen, hvor for eksempel 1 av 3 hevder at de ikke har tillit til andre, og hvor 1 av 8 personer i verden sliter med en form for psykisk lidelse. Overlappende kriser gjør at fremtiden blir mer usikker, som igjen påvirker folks mulighet til å ta valg og skape seg en bedre fremtid. Det er nå klarere enn noen gang at verden henger sammen, og at kriser i én del av verden påvirker kriser i andre deler av verden.

Bistand og stormaktene

I en verden med økende rivalisering mellom stormaktene bygges nye globale allianser. Stormakter viser økende interesse for å styrke sitt forhold og innflytelse over særlig land i Afrika, et kontinent der eksterne stormakter i stor grad har satt sitt preg på utviklingen de siste tiårene. Nettopp i denne konteksten er det viktig at Norge og andre vestlige land styrker bistanden, både som ledd i en bredere utenrikspolitikk, men også fordi Norge og andre vestlige land i flere tiår har jobbet for å støtte og å styrke menneskerettigheter og humanitærretten, prioriteringer som nå er under press og settes på prøve.

15 ÅR GAMLE BASHIR* OG FAMILIEN HANS KJENNER KLIMAENDRINGENE PÅ KROPPEN. SOMALIA, 2022. FOTO: MUATAFA SAEED / REDD BARNA

Bistandens effekt på økonomisk vekst

Nyere forskning viser også at bistand har en positiv effekt på staters økonomiske vekst. En studie¹⁰ utgitt i World Bank Economic Review, konkluderte med at dersom et land har et stabilt tilfang av bistand tilsvarende 10 prosent av BNP, vil den økonomiske veksten øke med ett prosentpoeng per år. Nesten alle studier som har forsøkt å finne en sammenheng mellom bistand og fattigdomsreduksjon, viser at bistand har en tydelig effekt på fattigdom, hvor bistand har bidratt til å redusere antall mennesker som lever i fattigdom. Det bekrefter også en litteraturgjennomgang foretatt av Edmore Mahembe i Cogent Social Science.¹¹

UTHULING AV BISTANDEN

Globale fellesgoder

Det er ikke gitt at alle former for bistand bidrar til det opprinnelige formålet med bistand, å redusere fattigdom og ulikhet. Norad skriver i en nylig rapport¹² at i perioden 2015-2020 utgjorde «globale fellesgoder» om lag 20 prosent av den norske bistanden, med en topp i 2019 da dette nådde 25 prosent (side 30 i rapporten). Globale fellesgoder er tiltak som er til gode for alle, hvor ingen utelates fra fordelene det fører til. Heller ikke om noen får mer av et fellesgode vil det gå på bekostning av andre. Eksempler på globale fellesgoder som

nevnes er arbeid for rene hav, pandemiberedskap, arbeid for et stabilt klima, naturmangfold og fred og sikkerhet.

Det er lett å være gratispassasjer, bare noen andre sørger for global fellesgoder, vil vi uansett dra nytte av det. Gjør ingen noe, vil alle tape. Mange vil da kanskje mene at bistanden godt kan betale for fellesgoder og det kan gis inntrykk av at alle vinner. Utfordringen er at de globale utfordringene er store, og vi trenger fortsatt målrettet bistand som bidrar til at flere kommer ut av ekstrem fattigdom. Bistanden kan drives i en retning der stadig mer blir anvendt til formål som har en viss egeninteresse. Det taper verdens fattige på.

Klimafinansiering

Det er avgjørende at rike land ikke nedprioriterer fattigdomsbekjempelse for å innfri våre forpliktelser globalt, blant annet klimafinansiering. Hvis majoriteten av klimafinansiering hentes innenfor bistandsrammen, er det de mest sårbare som har bidratt minst til klimaendringene som betaler deler av vår klimaregning. Vi kan ikke sende størsteparten av regningen til verdens fattige, når det i all hovedsak er rike land som står bak klimakrisen. Det er antatt at mer enn 80 prosent¹³ av dagens globale klimafinansiering kommer fra bistandsbudsjettene. Dette går imot intensjonen i Parisavtalen, der en forutsetning for utviklingslandenes

tilslutning var kravet om at klimafinansieringen skulle komme i tillegg, det vil si nye friske pengerⁱ.

Det brygger seg opp til en stor konflikt mellom rike og fattige land. Rike land er de største bidragsyterne til klimakrisen som først og fremst rammer fattige land hardt, i form av mer avlingssvikt, tørke, flom og andre naturkatastrofer. Når klimafinansiering går på bekostning av bistand legger det en dobbel byrde på fattige mennesker, som har minst ansvar for at vi har en klimakrise. Verden trenger klimafinansiering som overgår alle verdens bistandsbudsjetter. Norge og andre rike land vil ikke kunne oppfylle sine forpliktelser dersom de fortsetter å kutte bistand for å finansiere sin rettmessige andel av fattige lands klimatilpasning og klimakutt.

Interne flyktningutgifter

Regjeringen foreslår å finansiere store deler av flyktningeresponsen her hjemme i Norge via bistandsbudsjettet. Det gjør Norge til nest største mottaker av norsk bistand, etter Ukraina. Norge skal selvsagt ta imot de ukrainske flyktningene på en god måte, men vi mener Norge har nok inntekter til å få til dette uten at det må gå på bekostning av langsiktig utviklingsarbeid andre steder i verden. Med regjeringens forslag beveger vi oss stadig lenger bort fra bistandens formål om å bekjempe fattigdom og ulikhet i utviklingsland. Det er teknisk mulig å bruke bistandsmidler til mottak av flyktninger, men det betyr ikke at det er moralsk forsvarlig. Denne posten som omhandler utgifter i Norge, bør helt ut av bistandsbudsjettet.

UTDANNING

Resultater av utdanningsbistand

Utdanning er en viktig nøkkel til å redusere fattigdom. Forskning¹⁴ viser tydelig at utdanning og økonomisk vekst har en sammenheng. Et land som skal utvikle seg og vokse økonomisk, trenger tilgang til utdannet arbeidskraft. Med kunnskap og ferdigheter har barn og unge større mulighet til å bestemme over eget liv. Vi vet at utdanning er helt avgjørende for å redusere antall barneekteskap og tenåringsgraviditeter. For hver dollar som investeres i jenters utdanning estimeres det at den sosiale og økonomiske gevinsten for utviklingsland er nesten tre dollar. Om alle jenter fullfører ungdomsskole innen 2030 kan dette bidra til en økning på 10 prosent i BNP¹⁵ for gryende økon-

omier i utviklingsland. For hvert ekstra år utdanning jenter tar øker muligheten for å delta i arbeidslivet, og fremtidig inntekt øker med 10 prosent¹⁶, noe som gjør utdanning til den aller viktigste investeringen i et liv.

Norge har lenge vært helt i verdenstoppen når det kommer til utdanningsbistand, og doblet bevilgningen fra 2013 til 2016. Norads forrige store evalueringsrapport på utdanning fra 2016¹⁷ viser at over 3,1 millioner jenter og gutter fikk støtte til skolegang i året hvorav 1,6 millioner barn befant seg i sårbare og konfliktrammede områder. 11 millioner elever ble nådd med læremateriell, og over 8,5 millioner skolebøker ble delt ut. 140 000 lærere fikk opplæring. Flere enn 5400 klasserom ble bygget eller oppgradert i sårbare og konfliktrammede områder. Norsk bistand til utdanning i kriser økte med 150 prosent fra 2015 til 2016. Frem til 2021 har dette blitt holdt stabilt. UNICEF anslår at Norges andel av den tematiske støtten til utdanning i 2021 bidro til å realisere at 2,9 millioner barn fikk tilgang på utdanning og at 2,5 millioner barn fikk læremateriell gjennom UNICEF sine programmer.¹⁸

Konsekvenser av kutt i utdanningsbistand

Norske kutt

Etter valget i 2021 har regjeringen markant redusert utdanningsstøtten. Forslaget til statsbudsjettet 2023 innebærer nesten en halvering i utdanningsposten på bistandsbudsjettet på to år, fra 1,97 milliarder i saldert budsjett 2021 til 1,09 i forslag 2023. Mye av kuttet har rammet en av de største aktørene på utdanning, nemlig Det Globale partnerskapet for utdanning (GPE), som fikk halvert sin støtte etter valget i 2021. Men også Unicef har opplevd kutt på 900 millioner kroner. Dette innebærer at 1,8 millioner barn i lavinntektsland mister skolegang av norske kutt aleneⁱⁱ.

Internasjonale kutt

Nye givere kommer ikke til og finansieringsgapet på utdanning fortsetter å øke. Bistand til utdanning stagnerte i 2020 og har blitt redusert med 359 millioner USD¹⁹ som følge av kutt til utdanningsbistand fra donorland som Norge, koronapandemien, krigen i Ukraina og endringer i myndigheters prioriteringer. Nasjonale myndigheters egen finansiering av utdanning har i 2021 og 2022 sunket i de fattigste landene. Også i mange mellominntektsland bidro koronapandemien til en tilbakegang i økningen av hvor mye hver enkelt stat brukte på utdanning per elev. Lav-

i Artikkel 9.1 i Parisavtalen sier at «Developed country Parties shall provide financial resources to assist developing country Parties with respect to both mitigation and adaptation in continuation of their existing obligations under the Convention». På dette punktet viser Parisavtalen altså til tidligere forpliktelser fra klimakonvensjonen. I paragraf 4.3 av klimakonvensjonen står det at rike land er forpliktet til å stille med nye og addisjonelle midler i forbindelse med klimafinansiering, altså penger som skal komme i tillegg til bistand og andre finansstrømmer til utviklingsland. Formuleringer om ny og addisjonell klimafinansiering ligger også inne i teksten man ble enige om da 100 milliarder-målet ble satt i 2009 i København.

ii Vi tar utgangspunkt i Verdensbankens «Education Finance Watch» 2022 som estimerer en kostnad på \$52 per barn per år for lavinntektsland. Dette regner vi om til 500 NOK per barn og dermed blir 900 millioner NOK tilsvarende 1,8 millioner barn.

inntektsland bruker i gjennomsnitt 52 USD per barn per skoleår i grunnutdanning.²⁰ Et kutt på en milliard kroner vil dermed tilsvare utdanningskostnaden for omtrent 2 millioner skolebarn i lavinntektsland (se fotnote 2).

Norge har tradisjonelt vært en svært tydelig forsvarende av at utdanning skal være gratis og inkluderende for alle barn, i tråd med Barnekonvensjonens Artikkel 28. Norge var sentrale for at Verdensbanken gjennom sitt IFC-fond frøs bevilgninger til profitt-skoler under pandemien.²¹ I tillegg ser vi at Verdensbankens egen evaluering av innsatsen til private skoler viser liten effekt på generell fattigdom.²²

Situasjonen i verden

Fortsatt står flere titalls millioner barn verden over uten tilgang til skole, og flere hundre millioner voksne har aldri lært seg å lese og skrive. Unesco estimerer at 244 millioner barn²³ fortsatt står utenfor skolen. Pandemien fortsetter å prege skolesituasjonen mange steder. FN anslår i sin Bærekraftsrapport for 2022²⁴ at 24 millioner barn trolig aldri vil komme tilbake på skolen som følge av pandemien. For første gang på mange tiår, økte antall barneekteskap, barnarbeidere og barn uten tilgang til skole. Under pandemien sakk barn i omtrent alle land akterut i læringen, og uten umiddelbare tiltak vil flere millioner elever kunne falle utenfor. Verdens-

banken anslår at 70 prosent av 10-åringene²⁵ i lav- og mellominntektsland ikke er i stand til å lese en enkel setning. Det er en økning fra rett under 60 prosent i 2019, før pandemien. Mange land rammes av flere kriser samtidig, som klimakrise, pandemi, og konflikt, tunge gjeldsbyrder, og skatteunndragelse som bidrar til økte behov for utdanningsfinansiering.

Utdanning i krise og konflikt

Norge har tatt lederskap på utdanning i krise og konflikt gjennom arbeidet med Erklæringen om trygge skoler²⁶ for å beskytte skoler fra angrep, gjennom prioritering av humanitær finansiering til utdanning og gjennom normativt og politisk arbeid i Sikkerhetsrådet, blant annet med Sikkerhetsrådsresolusjon 2601. Nye tall viser at 222 millioner skolebarn²⁷ i krig og konflikt har akutt behov for utdanning. 84 prosent av disse barna bor i områder med langvarige kriser og konflikter og to tredjedeler av disse i ti land (Afghanistan, Den Demokratiske Republikken Kongo, Etiopia, Mali, Nigeria, Pakistan, Somalia, Sør-Sudan og Jemen). Samtidig øker finansieringsgapet for utdanning i krise og konflikt. Angrep på utdanning øker. Den nyeste rapporten Education Under Attack²⁸ dokumenterer mer enn 5000 angrep på utdanning i 2020 og 2021 i minst 85 land.

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet 2023 å gi 500 millioner NOK til Education Cannot Wait

11 ÅR GAMLE OUSMANE* VIL BLI LÆRER NÅR HAN BLIR STOR. MALI, 2021. FOTO: SEYBA KEITA / REDD BARNA

(ECW) samlet for årene 2023 – 2026. Norge er del av vertskapet til påfyllingskonferansen til ECW i 2023 og sier at de tydelig prioriterer utdanning i krise og konflikt, den foreslått summen er svært lite ambisiøs og skuffende, og står ikke i stil med de økte behovene for verdens skolebarn i krig og konflikt ei heller Norges lederrolle.

HELSE

Resultater av helsebistand

Tilgang til gode primærhelsetjenester er avgjørende for å sikre høy livskvalitet, og investeringer i helsesystemer og sykdomsforebygging er sentralt om man skal få til bærekraftig utvikling. Investeringer i helsesystemer handler også om global helsesikkerhet. Robuste helsesystemer kan begrense smittespredning og respondere på pandemier. Innenfor global helse er Norge en pådriver for universell helsedekning, med et spesielt fokus på rutinetjenester knyttet til vaksinasjon, barne- og mødre- og seksual og reproduktiv helse, global helsesikkerhet og normativt arbeid. Global helsebistand har bidratt til å redusere antall dødsfall blant barn under 5 år fra 12.6 millioner i 1990 til 5 millioner i 2020.²⁹

Norsk helsebistand har særlig blitt kanalisert gjennom multilaterale aktører, herunder WHO og UNICEF og de store globale helsefondene GAVI (vaksinealliansen), Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria. Alle disse fondene har dekket viktige oppgaver i forbindelse med Covid-19 pandemien og ACT-A (Access to Covid-19 Tools Accelerator) samarbeidet de siste to årene, der Norge har vært en ledende aktør både politisk og finansielt.

Mellom år 2000 og 2020 har GAVI sørget for vaksiner av 888 millioner barn i 77 land.³⁰ GAVI har bidratt til å avverge mer enn 15 millioner dødsfall i lav- og mellominntektsland. I tillegg har GAVI gjennom COVAX (vaksinepillaren i ACT-A) spilt en sentral rolle i å sørge for at 50 prosent av befolkning i utviklingsland har blitt vaksinert mot Covid-19.³¹

GFF bidrar med katalytisk finansiering og teknisk assistanse til 36 lav- og mellominntektsland som har høy barne- og mødre- og dødelighet.³² GFFs modell legger opp til styrking av essensielle helsetjenester (innenfor reproduktiv-, barne-, mødre- og ungdomshelse og ernæring, inkludert SRHR) basert på landenes egne prioriteringer, og skal bidra til økt nasjonal prioritering av helsefinansiering. I tillegg knyttes GFFs investeringscaser til økt Verdensbanken/IDA (Det internasjonale utviklingsfondet) -finansiering. En intern Norad-gjennomgang fra 2021 viser gode resultater innen områder som fødselshjelp, familieplanlegging og ernæring som bidrar til redusert dødelighet. Land som er støttet av GFF

har økt nasjonale helsebudsjetter mer enn gjennomsnittet for lav- og mellominntektsland.

Det globale fondet jobber for bedre og mer rettferdig tilgang til god helse gjennom å bekjempe AIDS, tuberkulose og malaria. Siden oppstarten i 2002 har fondet bidratt til å redde 50 millioner liv³³ gjennom å behandle sykdom og beskytte mot Malaria. Norge forpliktet seg nylig³⁴ til å støtte Det globale fondet på samme nivå som tidligere for perioden 2023-2025. Det globale fondet er, som regjeringen sier selv³⁵, en av de viktigste støttespillerne for helsesystemstyrking for fattige land. Fortsatt norsk støtte til Det globale fondet er avgjørende både for å bekjempe AIDS, tuberkulose og malaria, men også for bedre helsetjenester generelt som vil påvirke helseberedskapen i det enkelte land.

Konsekvenser av manglende ambisjoner i helsebistand

Covid-19 pandemien har tydeliggjort hvor viktig det er med velfungerende helsesystemer som er universelt tilgjengelig og som kan fortsette å levere essensielle tjenester under kriser. For mange land har det vært en umulig oppgave å sikre kontinuitet, og svake helsesystemer ble raskt overbelastet, med omprioritering av ressurser til å møte krisen. WHO's undersøkelser³⁶ viser at mennesker i godt over 100 land har opplevd avbrudd i essensielle tjenester. GFF anslår at for hvert dødsfall som følge av Covid-19 har to kvinner og barn mistet livet som følge av avbrudd i helsetjenester.³⁷

For barn og voksne i lav- og mellominntektsland som har høye gjeldsbyrder, dårlige sosiale ordninger og som henter seg tregere inn fra pandemien enn rike land, er det helt avgjørende at donorer opprettholder helsebistand. I fjor så vi det største fallet i barnevaksinasjon på 30 år.³⁸ 25 millioner barn manglet doser med den livsviktige DTP3-vaksinen mot difteri, stivkrampe og kikhoste. 18 millioner av disse er såkalte "zero-dose" barn. Tilbakegangen gjelder også andre vaksiner, og situasjonen med negativ utvikling i rutinevaksinasjon gjøres mer alvorlig av utbrudd av meslinger³⁹ og polio.⁴⁰ Immuniseringskrisen forsterkes av sultkrise i mange land. Alvorlig underernærte barn har høyere sjanse for å dø av helt vanlige barnesykdommer som kan unngås med immunisering. Vi står derfor overfor en barneoverlevelseskrisen. Robuste og tilgjengelige primærhelsetjenester som leverer både rutinevaksinasjon og ernæringstjenester kan løse dette.

Mot denne bakgrunnen er det spesielt viktig at Norge fortsetter å gå foran som en stor og langsiktig støttespiller til global helse. Helsebistand som andel av global bistand var i en nedadgående trend⁴¹ i årene før Covid-19 pandemien. Konsekvensene av underfinansierte helsevesen i utviklingsland og mindre støtte fra rike donorland er nå tydelige og alvorlige, også med tanke på global helsesikkerhet. Motsatt at ser vi at fokusert støtte til lokale myndigheters prioriteringer, for eksempel til rutinevaksina-

FADUMO* OG ANDRE HELSEARBEIDERE REDDER BARN FRA Å DØ AV SULT. PUNTLAND, SOMALIA. FOTO: MUSTAFA SAEED / REDD BARN

sjon under pandemien, kan ha god effekt.

Mye av norsk helsebistand er avtalefestet. Det er gitt avtaleforpliktelser for 2,8 milliarder kroner fordelt hovedsakelig til Gavi, GFF og CEPI (Koalisjonen for utvikling av epidemiforbereidelser). I tillegg er Norges støtte til Det globale fondet nå gjenstand for fornyelse, og regjeringen har annonsert en støtte på 2 milliarder kroner for perioden 2023-2025, men det er ikke oppgitt hvor mye som bevilges i 2023. Totalt reduseres post 70 Helse, kapittel 160 i bistandsbudsjettet med 130 millioner kroner sammenlignet med budsjettet for 2022. Siden det ikke beskrives hvor dette kuttet er gjort er det vanskelig å si noe om konsekvensene. Kuttet representerer allikevel akkurat det motsatte av det som trengs: En større innsats for global helse. I tillegg er det gjort flere reduksjoner i regionbevilgninger, som blant annet brukes til innsats for helse. En nærmere gjennomgang kreves for å belyse konsekvenser av kutt i regionbevilgninger.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett ble det foreslått store kutt til både WHO og UNICEF. Deler av dette ble reversert, men presedensen er likevel alvorlig. WHO spiller en helt sentral ledende og koordinerende rolle innenfor global helseberedskap, og i styrking av kapasiteten til enkeltland, både når det gjelder pandemihåndtering og for å styrke primærhelsetjenester og oppnå universell helsedekning. Dette er uttalte mål fra norsk side. I forslag til budsjett for 2023 opprettholdes støtten til WHO

på 235,5 millioner kroner, lik budsjettene for 2021 og 2022. Det innebærer i realiteten en nedgang, gitt prisvekst i perioden. WHO er allerede underfinansiert, og Norge bør øke støtten.

Gjennom kjernestøtte til UNICEF har givere bidratt til noen av de største fremskrittene for barn de siste tiåra. UNICEF har bidratt til å redusere barnedødelighet gjennom arbeidet med implementering av vaksineprogrammer. Organisasjonen spilte også en sentral rolle i Covid-vaksineringer, blant annet gjennom sin ekspertise innen kuldekjeder for vaksiner og partnerskap med lokale myndigheter. I 2023-forslaget reduseres støtten til UNICEF med 50 millioner kroner. Kutt i kjernestøtte til UNICEF kan blant annet innebære at mange barn mister tilgang til livsviktige vaksiner.

SKATT

Resultater av bistand til skatt for utvikling

Staters evne og mulighet til å hente inn egne skatteinntekter er avgjørende for deres mulighet til å investere i egen befolkning og å oppfylle bærekraftsmålene. Bistand til å styrke lokale skattemyndigheters kapasitet er både effektivt og langsiktig fordi det er kunnskapsoverførende støtte som utløser midler langt utover summen bistand som gis. Støtte til progressive skattesystemer er effektivt poli-

tikk i kampen mot ulikhet og for omfordeling. Skatt for utvikling-programmet bør økes og tilby støtte til utvikling av progressive skattesystemer, innsyn, bredt basert dialog om skattesystemer, samt fortsatt støtte til land som forhandler kontrakter med multinasjonale selskaper om utnyttelse av naturressurser

Et konkret eksempel på vellykket skattebistand er Norads støtte til den zambiske skatteetaten (ZRA). Fra 2011 til 2017 mottok ZRA 66 millioner norske kroner, noe som i samme periode førte til over 600 millioner kroner i økte skatteinntekter til den zambiske staten. Prosjektet utløste altså 10 kroner til den zambiske stat for hver krone som ble gitt i bistand.⁴²

Et annet eksempel er Tanzania, hvor Norge har bidratt til å styrke landets skatteinnkreving fra gruve-sektoren. Ifølge Norads egen rapportering bidro den mest omfattende saken Norge bistod i til én milliard kroner i ekstra skatteinntekter for Tanzania. Til sammenligning var Norges skattebistand til Tanzania mellom 2012 og 2015 på beskjedne 9 millioner kroner.⁴³

Konsekvenser av kutt i bistand til skatt for utvikling

Forslaget til statsbudsjett foreslår et kutt i skatt for utvikling-programmet. Et slikt kutt vil innskrenke mottakerlandenes økonomiske handlingsrom i en tid der disse må økes betraktelig. Pandemien, den

påfølgende økonomiske krisen, krigen i Ukraina og klimakrisen har alle bidratt til å svekke arbeidet med å nå målene i 2030-agendaen. En rekke land kutter nå også kraftig i sine bistandsbudsjett, noe som gjør det enda mer prekært å styrke lands egen evne til inntektsmobilisering.

Kutt i skatt for utvikling vil svekke staters kapasitet til å sikre grunnleggende rettigheter og velferdstjenester for sine innbyggere. Det vil helt konkret føre til:

- Reduserte muligheter til å føre en omfordelende skattepolitikk, som er en forutsetning for å nå mål om reduserte forskjeller
- Svekket forhandlingskapasitet for land som forhandler kontrakter med multinasjonale selskaper om utnyttelse av naturressurser
- Et svekket utdanningstilbud i form av færre midler til å bygge og ruste opp skoler, og færre midler til å utdanne og lønne lærere og annet utdanningspersonell.
- vekkel finansiering av grunnleggende helsetjenester.
- Svekkede muligheter for til å innføre og utvikle sosiale sikkerhetsnett.

KABUKABU (9) ER ET AV MANGE BARN I ZAMBIA SOM RISIKERER ET SVEKKET UTDANNINGSTILBUD DERSOM STATENS INNTEKTER KRYMPER. ZAMBIA, 2020. FOTO: MALAMA MWILA / REDD BARNA.

MATSIKKERHET

Resultater av bistand til matsikkerhet

Jorden har potensial til å brødfø 10 milliarder mennesker.⁴⁴ Underernæring, sult og hungersnød er altså helt unødvendig. Ifølge FN var 828 millioner mennesker rammet av sult i 2021.⁴⁵ I 2022 har pandemien, krigen i Ukraina og ekstremvær tvunget enda flere mennesker ut i sult, både grunnet reduserte avlinger, flukt, men også på grunn av høyere matvarepriser.⁴⁶ Bistand til matsikkerhet er og vil være avgjørende for å sikre mat for alle. Dette innebærer å satse på bærekraftige løsninger innen jordbruk som er tilpasset klimaendringene og ekstremvær, tilpasset lokale forhold. Samtidig trengs det en internasjonalt koordinert innsats for å redusere utslipp av klimagasser i jordbruket. Klimaendringene i seg selv er en av de største risikofaktorene for sult og fravær av matsikkerhet i verden.⁴⁷ I mai lanserte Norad en rapport som viser at klimasmart landbruk kan øke lønnsomheten for de fattigste og mest utsatte.⁴⁸

Støtte til på småbønder og kooperativer er, ifølge Verdensbanken⁴⁹, en av de mest effektive måter å utrydde fattigdom og sult på. I Afrika står 33 millioner småbønder for 70 prosent⁵⁰ av maten som produseres. Forskning bekrefter at vi må doble innsatsen for det lokale landbruket i utviklingsland skal vi nå målet om å utrydde sult – FNs bærekraftsmål 2.⁵¹ Skolemat er en velprøvd løsning og ifølge FN⁵² en potensiell «game changer» i arbeidet mot sult og underernæring. Lokalprodusert skolemat er en metode som gir umiddelbar virkning på barns helse og som samtidig bidrar til langsiktig økonomisk vekst. På sikt kan lokal matproduksjon bli en næring som ikke bare sørger for matsikkerhet til produsentene, men også styrket selvforsyningsgrad i befolkningen og mindre sårbarhet overfor eksterne sjokk som klimaendringer, pandemier og krig.

Konsekvenser av manglende ambisjoner for matsikkerhet

Å gi alle mennesker nok og næringsrik mat krever en flersidig tilnærming, der ulike løsninger virker sammen. Men det viktigste grepet er politisk: Verdens regjeringer må gjøre jordbruksutvikling til et prioritert satsingsområde. Regjeringens forslag til bistandsbudsjettet 2023 innebærer en økning på 200 millioner kroner til matsikkerhet, fisk og landbruk sammenlignet med ordinært budsjett for 2022, men holdes likt med nivået fra revidert nasjonalbudsjett. Med de sterke politiske signalene som er gitt etter sommeren svarer økningen hverken til forventningene eller de store behovene ute i verden.

Verdens matvareprogram (WFP) får en økning på 30 millioner kroner, noe som kommer godt med,

men likevel ikke er dekkende. WFP måtte i juni kutte matrasjoner til flyktninger ned mot 50 % på grunn manglende bidrag. Flyktninger i Etiopia, Kenya, Sør-Sudan og Uganda ble hardest rammet.⁵³ Hvis vi ikke løser sult- og ernæringsproblemene i verden, er det vanskeligere å oppnå fremgang på andre områder - som helse, utdanning og økonomisk utvikling. Fattigdom er en årsak til sult, men mangel på god ernæring er også en underliggende årsak til fattigdom, lav produktivitet og redusert kognitiv og fysisk utvikling.⁵⁴

Hvis ikke utviklingen snus vil antall matusikre fortsette å stige i årene fremover. Innen 2050 er det forventet at befolkningen i Afrika vil øke fra én til to milliarder mennesker.⁵⁵ For å dekke den enorme etterspørselen etter mat, må arbeidet med å få på plass et bærekraftig matsystem styrkes. De internasjonale ekspertene bak helhetsgjennomgangen CERES2030 har beregnet at det totalt er nødvendig med 33 milliarder USD ekstra per år for å doble inntekten til småbønder i lav- og mellominntektsland og utrydde sult på en bærekraftig måte.⁵⁶ De foreslår at internasjonale donorer som Norge til sammen bidrar med 14 milliarder USD per år av disse. Dette må komme i tillegg til de 12 milliardene USD per år som brukes i dag. I tillegg må lav- og mellominntektsland selv investere økte skatteinntekter i matsikkerhet. Det norske statsbudsjettet for 2023 tar oss dessverre ikke mye nærmere dette målet.

KVINNERS RETTIGHETER OG SEKSUELLE OG REPRODUKTIVE RETTIGHETER (SRHR)

Resultater av bistand til kvinners rettigheter og SRHR

I tiårsperioden fra 2008 til 2018 var det en nedgang i antall barneekteskap på 25 millioner⁵⁷ på grunn av politiske prioriteringer og finansiering til arbeid for å forhindre barneekteskap. Flere tiår med forskning har understreket direkte og indirekte gevinster ved å utdanne jenter. Å gi jenter skolegang er en av de beste måtene å hindre barneekteskap. Ifølge UNICEF⁵⁸ faller sannsynligheten for at en jente gifter seg med 66 prosent dersom hun gjennomfører videregående utdanning. Dersom hun går videre til høyere utdanning, faller sannsynligheten for at hun gifter seg med 80 prosent.

Å fremme og beskytte seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er essensielt for å oppnå likestilling og bærekraftsmålene. Gjennom utdanningstilbud får mange unge jenter tilgang til informasjon om seksuell og reproduktive helsetjenester, inkludert om menstruasjon, prevensjon og hygiene.

Over 60 land rapporterer til UN Women på hvordan nasjonale budsjetter samsvarer med prioriteringer innen likestilling. I 44 land dro 1,6 milliarder jenter og kvinner nytte av lovendringer som økte økonomisk selvstendighet for kvinner og tilgang til helsetjenester. I 2021 ble det i Uganda vedtatt nye

SHARMIN ER JORDMOR PÅ ET HELSESENTER I COX BAZAR, BANGLADESH, 2020. FOTO: SONALI CHAKMA / REDD BARNA

lover for å beskytte kvinners rett til å eie eiendom og styrket rettsvern for å forhindre seksuell trakassering på arbeidsplassen.⁵⁹

Konsekvenser av manglende ambisjoner for kvinners rettigheter og SRHR

I forslag til statsbudsjett 2023 foreslår regjeringen en økning på 20 millioner NOK, det tilsvarer 2.3 prosent mer enn fjorårets budsjett. Det er bare et lite pluster på såret sammenlignet med lovordene om at likestilling og SRHR er et prioritert satsningsområde⁶⁰, og imøtekommer ikke den enorme reverseringen som finner sted som følge av de siste årene med pandemi.

Innen utgangen av 2022 vil om lag 383 millioner jenter og kvinner leve i ekstrem fattigdom, sammenlignet med 368 millioner gutter og mennl.⁶¹ Vi vet at pandemien allerede har hatt alvorlige negative konsekvenser for tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester, som resulterer i økt mødre- og spedbarnsdødelighet, tenåringsgraviditeter og barneekteskap. Også i krig og humanitære katastrofer øker forekomsten av kjønnsbasert vold og overgrep, og helsetjenester som prevensjonsmidler og trygt fødetilbud forsvinner. I land med konflikt er det dobbelt så stor sjanse for at jenter er ute av grunnskolen og 90 prosent⁶² mer sannsynlig at jenter ikke går på videregående skole som de

som bor i land uten konflikt.

I 2021 var risikoen for kjønnsbasert vold på alvorlig eller ekstremt nivå i 95 prosent av humanitære krisesituasjoner. I 2021 estimerte UNICEF at pandemien ville bidra til 10 millioner flere barneekteskap mellom 2020-2025, den første økningen på tju år og i tillegg til de 12 millioner barna som giftes bort årlig.⁶³ Dette antallet kan bli enda høyere grunnet fortsatt pandemi, klimakrise, økende konflikt og økende leviekostnader. 12 av 20 land med høyest andel barneekteskap er også land med humanitær krise.⁶⁴

Skolenedstenginger har hatt store konsekvenser for likestillingsarbeidet. I gjennomsnitt har jenter i fattige land mistet 22 prosent flere skoledager enn gutter under pandemien.⁶⁵ En global studie fra Redd Barna viser at unge jenter ble hardest rammet av ulikhet og diskriminering, og at det var dobbelt så stor sjanse for at jenter måtte bidra med husarbeid som hindret dem fra skolegang.

Norge har hatt en svært viktig rolle som giver og pådriver for å løfte seksuell og reproduktiv helse, særlig i arbeid med unge jenter. Dette har blant annet inkludert arbeid for å styrke seksualundervisning, arbeid mot skadelige skikker som kjønnslemlestelse og hindre barneekteskap. SRHR - særlig tilgang på trygge aborttjenester og jenter og kvinners rett til å bestemme over egen kropp - kan være kontroversielt internasjonalt, men Norge er blant få land i

verden der vi nasjonalt er enige om at SRHR er viktig. Dette gjør Norge nettopp i stand til å ta et globalt lederskap på kontroversielle områder.

- En svak økning i satsningen på likestilling vil ha konsekvenser for tiltak rettet mot bekjempelse av vold mot kvinner, og seksualitetsundervisning og innsats mot skadelige skikker.
- En moderat økning i likestilling imøtekommer ikke behovene for å støtte arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Bevilgninger til SRHR innebærer blant annet støtte til arbeid og utstyr som sikrer tilgang til prevensjonsmidler, trygge abort tjenester, svangerskap-, fødsel- og barseltilbud, og informasjon til unge om seksualitet og reproduksjon. Dette er helt essensielle og livsnødvendige helsetjenester.
- En svak økning i likestillingsbevilgningen vil kunne ramme små, lokale kvinnerettighetsaktører, som mange steder tilbyr tjenester mot vold mot kvinner og jenter i områder hvor offentlige tjenester er fraværende.
- Kvinner, unge jenter og personer med ulike funksjonsevne er pandemiens største tapere globalt, og disse gruppene risikerer å bli enda mer etterlatt, med mindre likestillingsbevilgningen trappes opp ytterligere. Det er høy risiko for at fremgangen vi har sett de siste tiårene reverseres.

MENNESKERETTIGHETER OG SIVILT SAMFUNN

Resultater av bistand til menneskerettigheter og sivil samfunn

Menneskerettigheter

Forsvarere av menneskerettighetene er viktige for utviklingen av rettighetsbaserte demokratier, og for å sikre at stater opprettholder sine internasjonale forpliktelser til forsvar for våre felles, universelle rettigheter. En fungerende stat som ivaretar innbyggernes sivile og politiske rettigheter, er avgjørende for annen utvikling. Norsk bistands rolle i dette er instrumentell: Gjennom Norges finansiering, kan menneskerettighetsforkjempere fortsette sitt arbeid over hele verden. Norsk finansiering muliggjør dessuten FNs høykommissær for menneskerettigheters evne til å dokumentere og etterforske menneskerettighetsbrudd og å følge opp stater og deres menneskerettslige ansvar.

Norge har gjennom flere tiår gjort en vellykket innsats i FN for å få vedtatt solide resolusjoner som støtter menneskerettighetsforkjempere. Norge har et sterkt renommé og stor troverdighet som en forkjemper for kvinner, miljøforkjempere, fagforeningsledere, lhbt-aktivister, tros- og livssynsminoriteter og andre som bidrar til å realisere FNs verdier om

KVINNER I IRAN DEMONSTRERER ETTER AT 22 ÅR GAMLE MAHSA AMINI DØDE ETTER Å HA BLITT ARRESTERT AV POLITIET FOR Å HA KLEDT SEG I "UPASSENDE" KLÆR. FOTO: OZAN KOSE / AFP

frihet, demokrati og likeverd. Dette viktige normative arbeidet må følges opp med økte bevilgninger til å støtte de som arbeider for nettopp disse verdiene, altså lokale, regionale og internasjonale menneskerettsorganisasjoner, inkludert FNs Høykommissær for Menneskerettigheter.

FNs høykommissær for menneskerettigheter har en avgjørende rolle i å sikre menneskerettigheter og i å dokumentere og følge opp brudd på disse. Ingen annen aktør kommer i nærheten av å kunne ta over denne rollen. Samtidig er finansieringen av høykommissærens arbeid sårbar, og Norges stabile og ikke-øremerkede støtte muliggjør at arbeidet kan fortsette. Per i dag har ikke høykommissæren økonomisk kapasitet til å dekke alle sine ansvarssområder, slik disse er pålagt av FNs generalforsamling. Dette er bekymringsfullt i en tid der høykommissærens arbeid blir stadig viktigere.

Sivilsamfunn

Sivilsamfunnsorganisasjoner i sør kjemper sine egne kamper og en styrking av støtten over bistandsbudsjettet vil være viktig i kampen for redusert ulikhet. Over hele verden utfordrer organisasjoner i det sivile samfunn konsentrasjonen av makt og ressurser. Arbeider- bonde- urfolks- og kvinneorganisasjoner jobber under stadig vanskeligere kår fordi det demokratiske rommet snevres inn, retten til organisering undergraves og de som organiserer seg forfølges. Samtidig er nettopp disse organisasjonene avgjørende i kampen mot ulikhet, for å fremme en rettferdig fordeling, et anstendig arbeidsliv og mer demokrati.

Sivilsamfunnsorganisasjonene er viktige i arbeidet med fattigdomsbekjempelse, særlig for å nå ut til sårbare og utsatte grupper i samfunnet. Utenriksdepartementet skriver i sin budsjettproposisjon for 2022 at de under pandemien «har ... spilt en ekstra viktig rolle. De har vært i stand til å prioritere tiltak for å hindre smitte og gi økt beskyttelse. Det gjelder vann-, sanitets- og hygieneprosjekter, samt informasjonsvirksomhet om pandemien. Gjennom samarbeid med lokale partnere og med lokalt ansatte i mange land, har organisasjonene opprettholdt virksomheten i en situasjon med stengte grenser og reiserestriksjoner.»⁶⁶

Barnerettighetsorganisasjoner i utviklingsland spiller en avgjørende rolle for å fange opp barns stemmer og interesser og dermed sikre lokal forankring og barns deltakelse. Et aktivt og mangfoldig sivilsamfunn, som inkluderer barn og unges egne organisasjoner er viktig, både for å sikre at stater holdes til ansvar for å innfri befolkningens rettigheter, men også for å føre en ansvarlig og bærekraftig politikk.

Konsekvenser av manglende ambisjoner for menneskerettigheter og sivilsamfunn

Menneskerettigheter

Menneskerettighetene kan ikke tas for gitt. Deres stilling globalt svekkes. I land etter land ser vi at

opposisjonelle, journalister, politikere og andre menneskerettsforsvarere knebles eller trues til stillhet. Krigen mot Ukraina har vist at frihet, demokrati og menneskerettigheter ikke kan tas for gitt. Menneskerettighetsforkjempere verden over risikerer livet for disse verdiene hver dag. Bare i 2021 ble minst 358 aktivister drept ifølge The Guardian.⁶⁷ Kvinners adgang til abort svekkes i land vi liker å sammenligne oss med og det samme gjelder LHBT-personers menneskerettigheter. Dødsstraff økte med 20 prosent i fjor.⁶⁸

Vi har en invasjonskrig i Europa. Folk i Ukraina kan ikke lenger regne med sin rett til liv og frihet fra tortur, voldtekter og krigsforbrytelser. Russere havner i fengsel for å si sin mening. Krigen har gjort en allerede prekær flyktnings situasjon katastrofal. Med dette bakteppet er nå tiden for å styrke støtte til aktører på menneskerettighetsfeltet. Autoritære regimer skaper fryktelige forhold for de som lever under dem og livsfarlige forhold for de som vil kjempe mot dem. I 2022 må vi også ta innover oss at de skaper en mer utrygg verden og ustabilitet også for oss her i Norge.

Sivilsamfunn

Ved at støtten til sivilsamfunn holdes på 2022 nivå, legges det opp til en reell nedgang. Dette er uforståelig gitt regjeringens prioritering av ulikhet globalt og viktigheten av sivilsamfunn i kampen mot ulikhet. Spesielt viktig er lokale sivilsamfunnsaktører som jobber for demokratiske rettigheter, åpenhet om offentlige budsjetter, og som kjemper mot korrupsjon og ulovlig kapitalflukt. Nedgang i støtten til sivilsamfunnsaktører vil kunne bidra til destabilisering i sårbare områder. Denne støtten er også spredt blant mange ulike, og små aktører. Finansieringen av disse er sårbar, og vi frykter for deres eksistens dersom støtte fra Norge ikke styrkes. For eksempel støttet Menneskerettighetsfondet 106 lokale menneskerettighetsorganisasjoner i 2021, hovedsakelig med støtte fra norsk UD.

Grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter og rettsstat er under press, også på vårt eget kontinent. Russlands folkerettsstridige invasjon av Ukraina vedvarer, og store områder fra Sahel, via Midtøsten til Afghanistan forblir ustabile. En viktig inngang til å stabilisere konfliktområder er ved å håndtere de underliggende årsakene til konfliktene. Derfor er freds- og forsoningsarbeid, med støtte til sivilsamfunn og menneskerettigheter en viktig strategi for varig fred og stabilitet.

Det er ikke bare de som bor i autoritære stater som rammes av den utviklingen vi ser i verden der stadig færre mennesker lever i såkalt åpne og frie samfunn med ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, organisasjonsfrihet, demokratiske valg og rom for sivilsamfunnet til å drive sitt arbeid. Også vi som lever i trygge demokratier kjenner konsekvensene. Ingen er immune. De autoritære lederne skaper en mer

OFFENTLIG BYGNING I BRANN I DOUMA. SYRIA, 2018. FOTO: SYRIA RELIEF / REDD BARNA

utrygg og konfliktfylt verden. Det er derfor viktigere enn på svært lenge å styrke menneskerettighetsorganisasjoner, fagforeninger og andre som forsvarer frihet, menneskerettigheter og demokrati for alle.

HUMANITÆR BISTAND OG BESKYTTELSE

Resultater av humanitær bistand og beskyttelse

Humanitær hjelp har som mål å redde liv, redusere lidelser og opprettholde verdighet gjennom og etter en krise. Både FN og norske organisasjoner arbeider under svært vanskelige forhold der hvor nøden er aller størst med mål om å hjelpe flest mulig, og lage gode løsninger som fungerer også når krisen er over.

Vi kan måle hvor mange mennesker vi har nådd gjennom vårt nødhjelpsarbeid og rapporterer på det jevnlig. Flyktningshjelpen alene hjalp nesten 10 millioner mennesker i 35 land i 2021.⁶⁹ Redd Barna internasjonalt nådde i 2021 43 millioner mennesker.⁷⁰ Et eksempel er bevilgninger fra UD som i 2021 gav 44 388 jenter og 49 041 gutter hjelp i form av skolegang og annen krisehjelp gjennom Redd Barna. Likevel er det vanskelig å fange totaliteten i arbeidet. Utdeling av såkorn i en matkrise kan bidra til at flere enn dem som mottok kornet får nok å spise og dermed ikke trenger nødhjelp. Å gjenopprette tilgangen til rent vann kan være det

som hindrer massedød i en sultsituasjon. wDet er som regel ikke et en-til-en forhold mellom respons og resultater. Likevel kan vi med sikkerhet fastslå at Norges humanitære bidrag redder liv, reduserer lidelser og bidrar til verdighet i en rekke kriser. Gjennom kjernestøtte og rammeavtaler er FN og norske organisasjoner i stand til å respondere på nødsituasjoner på svært kort varsel og det vet vi bidrar til at enda flere kan hjelpes. Jo raskere man er på banen, jo flere liv kan reddes.

Beskyttelse står helt sentralt i Strategi for norsk humanitær politikk.⁷¹ At sivile, særlig barn, befinner seg i en spesielt sårbar situasjon i humanitære kriser har, med norsk medvirkning, blitt mer anerkjent og fått en sentral plass i humanitær innsats globalt, inkludert en bevisstgjøring rundt menneskerettigheter og frihet fra overgrep. Norge har også vært en pådriver for at folkeretten respekteres og avpolitiseres, og støttet prosesser som tar sikte på å stille aktører som begår grove forbrytelser mot barn til ansvar. Men mye gjenstår. Dersom ikke Norge og andre støttespillere opprettholder dette overordnede fokuset på å sette kriserammede mennesker i sentrum, inkludert beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold, beskyttelse av barn og unge, beskyttelse av flykninger og fordrevne, og beskyttelse mot grove forbrytelser i krig, vil disse menneskene i stor grad bli overlatt til seg selv. Krig er fremdeles den sterkeste årsaken til at humanitære

kriser oppstår og vedvarer, noe som i kombinasjon med desperasjon og knapphet på ressurser gjør særlig barn utsatt. Hele 452 millioner barn lever i områder med krig og konflikt i dag.⁷² Barn som vokser opp i krig og konflikt er, i tillegg til direkte krigshandlinger, særlig utsatt for overgrep. Fokus på denne tematikken, samt å styrke implementeringen av mekanismer som folkeretten, er arbeid som må opprettholdes.

Konsekvenser av manglende ambisjoner for humanitær bistand og beskyttelse

I november 2021 estimerte OCHA⁷³ (FNs kontor for koordinering av humanitær bistand) at rekordmange 274 millioner mennesker ville ha behov for livreddende nødhjelp i 2022. Et knapt år senere har tallet vokst til 313 millioner mennesker.⁷⁴ Krig, konflikt, pandemi, ekstremvær, og en global ubalanse i tilførsel og distribusjon av essensielle handelsvarer, har tæret på reservene for familier, lokalsamfunn og myndigheter i land med allerede knappe ressurser. Skal FN og humanitære organisasjoner globalt klare å respondere på de voksende behovene må innsatsen ikke bare videreføres, men styrkes.

Vi er glade for å se at det i statsbudsjettet spesifiseres at Norge vil arbeide systematisk for å fortsatt fremme beskyttelse i den humanitære responsen og beskyttelse av sivile i konfliktsituasjoner. I tillegg er det positivt at konsekvensene av urban krigføring og beskyttelse av barn i konflikt er tematiske satsinger som regjeringen vil videreføre fra Norges periode i FNs sikkerhetsråd.

Krig og konflikt er fremdeles hovedårsaken bak de store og voksende humanitære behovene vi ser i verden.⁷⁵ I situasjoner der prekære humanitære behov oppstår og ofte vedvarer over år og tiår, er det viktig at sivile, og særlig barn og andre sårbare grupper, får oppfylt helt elementære behov for å overleve fra den ene dagen til den andre. Samtidig oppstår behovene for skoletilbud, helsetjenester og mer varige løsninger. Barn i slike situasjoner trenger særlig beskyttelse fra krigshandlinger og/eller andre overgrep som barneekteskap, menneskehandel, bortføringer, rekruttering til væpnede grupper og skadelige former for barnearbeid, og har krav på trygg skolegang og et reelt helsetilbud.

Det er positivt at Norge opprettholder tilsvarende nivå på humanitær finansiering som fjoråret, det vil si at det ikke er noen direkte kutt i humanitær bistand. Men det er likevel skuffende at det ikke foreslås en større økning som tar innover seg at de humanitære behovene er større enn noen gang. Norge burde økt budsjettposten i tråd med økt prisnivå generelt, og større behov spesielt, ved å holde bistandsprosenten på en prosent. Kriser varer lengre i tid og det er stadig store gap å fylle i humanitære responsplaner blant verdens verste

humanitære kriser. Det er også foruroligende at regionstøtte til regioner som i dag opplever store humanitære kriser, som Midtøsten og Afrika, reduseres betydelig.

Med økende behov og manglende vilje fra Norge og andre land til å bidra mer vil fremdeles mennesker som befinner seg i de aller vanskeligste situasjonene globalt få det enda vanskeligere. Ved mangel på tiltak vil lidelsene, som allerede er rekordhøye, nå nye nivåer og frata mennesker deres rett til noen av de mest grunnleggende behovene. Resultatet er at mange mennesker ikke vil overleve. Norge har i likhet med alle andre stater en plikt til å bidra. Med mindre de humanitære behovene møtes, vil krisene dra ut i tid. Uadresserte eller kun delvis adresserte humanitære kriser er dyre fordi det bidrar til å gjøre dem lengre. 90 prosent av de humanitære responsene varer lengre enn tre år og i snitt syv år.⁷⁶ Å ikke få dekket humanitære behov er en sterk push-effekt på migrasjon, og flere mennesker vil legge ut på livsfarlige reiser, ofte hjulpet av kyniske menneskesmuglere, og mange vil aldri nå frem til bestemmelsesstedet.

VEDLEGG 1: TABELL

Kapittel (poster i nedtrekk)	Vedtatt 2022 AP/SP/SV	Forslag 2023	Bistandsbudsjettet: 43,800,000,000	
			Endring	% av total bistand
150 Humanitær bistand	6,338,789,000	4,331,289,000	-2,007,500,000	9.89%
Nødhjelp og humanitær bistand	3,938,789,000	3,901,289,000	-37,500,000	
Verdens matvareprogram (WFP)	400,000,000	430,000,000	30,000,000	
Flyktninger og fordrevne*	2,000,000,000		-2,000,000,000	
151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	2,149,277,000	1,387,987,000	-761,290,000	3.17%
Fred og forsoning	420,260,000	420,260,000	0	
Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	180,060,000	160,060,000	-20,000,000	
Stabilisering av land i krise og konflikt*	864,829,000	144,829,000	-720,000,000	
FN og globale utfordringer	318,138,000	298,138,000	-20,000,000	
Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.	365,990,000	364,700,000	-1,290,000	
152 Menneskerettigheter	868,617,000	908,617,000	40,000,000	2.07%
Menneskerettigheter	671,617,000	711,617,000	40,000,000	
FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)	197,000,000	197,000,000	0	
153 Flyktninger, fordrevne og vertssamfunn	0	2,759,504,000	2,759,504,000	6.30%
Flyktninger og internt fordrevne		1,320,000,000	1,320,000,000	
FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)		630,000,000	630,000,000	
Bærekraftige løsninger og vertssamfunn		809,504,000	809,504,000	
159 Regionbevilgninger	5,112,421,000	6,569,421,000	1,457,000,000	15.00%
Midtøsten og Nord-Afrika	752,011,000	577,011,000	-175,000,000	
Europa og Sentral-Asia	656,634,000	517,634,000	-139,000,000	
Afghanistan	475,241,000	445,241,000	-30,000,000	
Ukraina og naboland		1,975,000,000	1,975,000,000	
Afrika	2,552,693,000	2,341,193,000	-211,500,000	
Asia	483,503,000	517,503,000	34,000,000	
Latin-Amerika og Karibia	192,339,000	195,839,000	3,500,000	
160 Helse	4,157,797,000	4,027,297,000	-130,500,000	9.19%
Helse	3,877,297,000	3,747,297,000	-130,000,000	
Verdens helseorganisasjon (WHO)	235,500,000	235,500,000	0	
FNs aidsprogram (UNAIDS)	45,000,000	45,000,000	0	
161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid	2,578,858,000	2,146,358,000	-432,500,000	4.90%
Utdanning	1,366,798,000	1,096,798,000	-270,000,000	
Forskning	208,846,000	72,196,000	-136,650,000	
Kunnskapsbanken og faglig samarbeid	1,003,214,000	770,714,000	-232,500,000	
162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	5,357,854,000	5,471,154,000	113,300,000	12.49%
Næringsutvikling og handel	364,536,000	324,536,000	-40,000,000	
Matsikkerhet, fisk og landbruk	1,451,966,000	1,651,966,000	200,000,000	
Fornybar energi	816,500,000	816,500,000	0	
Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)	46,700,000	0	-46,700,000	
Norfund - tapsavsetning	438,288,000	438,288,000	0	
Norfund klimainvesteringsfond - risikokapital	250,000,000	250,000,000	0	
Norfund - grunnfondskapital ved inv. i utviklingsland	1,239,864,000	1,239,864,000	0	
Norfund klimainvesteringsfond - kapitalinnskudd	750,000,000	750,000,000	0	
163 Klima, miljø og hav	1,821,398,000	1,938,098,000	116,700,000	4.42%
Miljø og klima	1,564,431,000	1,714,431,000	150,000,000	
Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning	256,967,000	223,667,000	-33,300,000	
164 Likestilling	873,219,000	893,219,000	20,000,000	2.04%
Likestilling	183,319,000	203,319,000	20,000,000	
FNs org. for kvinners ret. og likestilling (UN Women)	100,300,000	100,300,000	0	
FNs befolkningsfond (UNFPA)	589,600,000	589,600,000	0	
170 Sivilt samfunn (bare en post, 70)	2,480,665,000	2,480,665,000	0	5.66%
171 FN's utviklingsarbeid	1,029,099,000	866,099,000	-163,000,000	1.98%
FN's utviklingsprogram (UNDP)	464,400,000	414,400,000	-50,000,000	
FN's barnefond (UNICEF)	490,600,000	440,600,000	-50,000,000	
FN's fellesfond for bærekraftig utvikling	15,000,000		-15,000,000	
Internasj. Rekrutteringer og tilsk. til andre tiltak i FN	59,099,000	11,099,000	-48,000,000	
172 Multilateral finansinstitusjoner og gjeldsslette	2,407,450,000	2,697,647,000	290,197,000	6.16%
Verdensbanken	1,074,350,000	1,276,318,000	201,968,000	
Regionale banker og fond	932,100,000	988,451,000	56,351,000	
Strategisk samarbeid	5,000,000	43,300,000	38,300,000	
Gjeldsslette	396,000,000	389,578,000	-6,422,000	
179 Flyktningtiltak i Norge (bare en post, 21)	573,029,000	1,623,976,000	1,050,947,000	3.71%
1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak	3,081,854,000	3,078,387,000	-3,467,000	7.03%

*Flyttet til nytt kapittel, 153

KONTAKTINFORMASJON

Notatet er utarbeidet av de undertegnede organisasjoner, og samlet dekker vi feltene som notatet omfatter. Forord og innledning reflekterer våre felles standpunkt og syn på Norges bistand i den situasjonen verden befinner seg i. Ta gjerne kontakt med de ulike organisasjonene for mer informasjon og utfyllende kommentarer.

Organisasjon	Kontaktperson	Kontaktinformasjon	Tematisk fokus
Caritas	Tale Hugnes	958 33431 tale.hungnes@caritas.no	Matsikkerhet
Flyktninghjelpen	Helene Sandbu Ryeng	99406730 helene.ryeng@nrc.no	Humanitære kriser og personer på flukt
Kirkens Nødhjelp	Dag Ivar Beck Olsen	92428382 dag.ivar.belck-olsen@nca.no	Helse
Kirkens Nødhjelp	Håkon Grindheim	46791493 hakon.grindheim@nca.no	Klimainvestering
Menneskerettighetsfondet	Ingeborg Moa	95924503 ingeborg.moa@nhf.no	Menneskerettigheter
Norsk Folkehjelp	Kari Eliassen	95146128 kareli360@npaid.org	Skatt for utvikling og sivilsamfunn
Redd Barna	Gina Ekholt	95970226 gina.ekholt@reddbarna.no	Bistandsprosenten og sivilsamfunn
Redd Barna	Henrik Hvaal	46474693 henrik.hvaal@reddbarna.no	Helse og tabellen
Redd Barna	Ida Strømsø	99126520 ida.stromso@reddbarna.no	Klima
Unicef Norge	Kyrre Lind	93820581 kyrre.lind@unicef.no	Utdanning, helse

SLUTTNOTER

- 1 TV2, 10. september 2022. URL: <https://www.tv2.no/nyheter/utenriks/kaller-skadene-for-et-klimablodbad/15091181/>
- 2 The Economist, 8. september, 2022. URL: <https://www.economist.com/europe/2022/09/08/norway-is-profiting-embarrassingly-from-war-in-europe>
- 3 PRIO, 23. september 2022. URL: <https://blogs.prio.org/2022/09/a-perfect-storm-the-impact-of-the-ukraine-war-on-donor-priorities/>
- 4 Vårt Land, 22. desember 2016. URL: <https://www.vl.no/nyheter/2016/12/22/fikk-bistandsprosent-i-julegave/>
- 5 Samfunnsøkonomisk Analyse, 24. mai 2022. URL: <https://www.samfunnsokonomisk-analyse.no/nye-prosjekter/2022/6/14/notat-om-bistand-og-inflasjon>
- 6 E24, 24. august 2022. URL: <https://e24.no/olje-og-energi/i/34lbP0/norge-kan-tjene-1900-mrd-paa-olje-og-gass-i-2023-en-vanvittig-gevinst>
- 7 SSB, 8. juni 2021. URL: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/holdning-til-bistand-2021#:~:text=Unders%C3%B8kelsen%20viser%20at%20opplutningen%20rundt,%2C%20Afrika%20og%20Latin%2DAmerika>
- 8 SSB, 8. juni 2021. URL: https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/_attachment/455233?ts=179e5a4a438
- 9 UNDP, 8. september 2022. URL: <https://www.undp.org/no/norway/news/fns-rapport-menneskelig-utvikling>
- 10 Verdensbanken, oktober 2016. URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/10.1093/wber/lhv033>
- 11 Cogent Social Sciences, 19. mai 2019. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311886.2019.1625741?tab=permissions&scroll=top>
- 12 Norad, oktober 2021. URL: <https://www.norad.no/om-bistand/publikasjon/2021/bistand-og-globale-investeringer-neste-steg-for-utviklingssamarbeidet-utvidet-analyse/>
- 13 Kirkens Nødhjelp, mars 2022. URL: <https://www.kirkensnodhjelp.no/contentassets/fee646a5c2ac4e078ece718987fba634/2022-bistand-under-press-nettversjon.pdf>
- 14 Verdensbanken, mars 2019. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31399>
- 15 Plan International. 28. oktober 2020. URL: <https://plan-international.org/publications/the-case-for-holistic-investment-in-girls/>
- 16 Verdensbanken, 17. mai 2019. URL: <https://blogs.worldbank.org/education/why-education-matters-economic-development>
- 17 Norad, 14. august 2017. URL: <https://www.norad.no/aktuelt/nyheter/2017/utdanningsrapport-rising-to-the-challenge/>
- 18 UNICEF, 23. mai 2022. URL: <https://www.unicef.no/nyheter/barns-rettigheter/skal-norge-virkelig-snu-ryggen-til-verdens-barn-0>
- 19 Education Finance Watch, 1. juli 2022. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/e52f55322528903b27f1b7e61238e416-0200022022/related/EFW-2022-Jul1.pdf>
- 20 Ibid.
- 21 Verdensbanken, 28. januar 2021. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/758181614876496593/pdf/Evaluation-of-IFC-Investments-in-K-12-Private-Schools-Approach-Paper.pdf>
- 22 UNESCO, 22. september 2022. URL: <https://world-education-blog.org/2022/09/01/new-measurement-shows-that-244-million-children-and-youth-are-out-of-school/>
- 23 FN, 2022. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>
- 24 Verdensbanken, 23. juni 2022. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/e52f55322528903b27f1b7e61238e416-0200022022/original/Learning-poverty-report-2022-06-21-final-V7-0-conferenceEdition.pdf>
- 25 Protecting Education, 29. oktober 2021. URL: https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_safe_schools_declaration-final.pdf
- 26 Education Cannot Wait, juni 2022. URL: <https://www.educationcannotwait.org/news-stories/featured-content/united-nations-secretary-general-antonio-guterres-message-education>
- 27 GCPEA, 2022. URL: https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/eua_2022.pdf
- 28 WHO, 28. januar 2022. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/levels-and-trends-in-child-under-5-mortality-in-2020>
- 29 Gavi, februar 2022. URL: <https://www.gavi.org/programmes-impact/our-impact/facts-and-figures>
- 30 Gavi, 3. august 2022. URL: <https://www.gavi.org/vaccineswork/how-can-we-boost-covid-19-vaccine-coverage-lower-income-countries>
- 31 Save the Children International, 2022. URL: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/strengthening-health-systems-to-achieve-universal-health-coverage/>
- 32 The Global Fund, 7. september 2022. URL: <https://www.theglobalfund.org/en/results/>

- 33 Utenriksdepartementet, 23. september 2022. URL: https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/globalt_fond/id2928531/
- 34 Ibid.
- 35 WHO, 7. februar 2022. URL: <https://www.who.int/publications/m/item/global-pulse-survey-on-continuity-of-essential-health-services-during-the-covid-19-pandemic-Q4>
- 36 Global Financing Facility, 29. september 2022. URL: <https://www.globalfinancingfacility.org/emerging-data-estimates-each-covid-19-death-more-two-women-and-children-have-lost-their-lives-result>
- 37 Gavi, 15. juli 2022. URL: <https://www.who.int/news/item/15-07-2022-covid-19-pandemic-fuels-largest-continued-backslide-in-vaccinations-in-three-decades>
- 38 WHO, 27. april 2022. URL: <https://www.who.int/news/item/27-04-2022-unicef-and-who-warn-of-perfect-storm-of-conditions-for-measles-outbreaks-affecting-children>
- 39 FN, 18. mai 2022. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/05/1118502>
- 40 Development Initiatives, 24. juli 2020. URL: <https://devinit.org/resources/aid-spent-health-oda-data-donors-sectors-recipients/>
- 41 Gavi, 11. august 2022. URL: <https://www.gavi.org/vaccineswork/pakistan-can-how-one-country-repaired-its-routine-immunisation-safety-net>
- 42 Norad, 14. november 2017. URL: <https://resultater.norad.no/resultathistorie/bedre-skattekontroll-i-zambia>
- 43 Norad, 22. november 2017. URL: <https://resultater.norad.no/resultathistorie/skatterevisjon-har-gitt-oekte-skatteinntekter-i-tanzania>
- 44 UChicago News, 4. mars 2020. URL: <https://news.uchicago.edu/story/feeding-10-billion-people-earth-possible-and-sustainable-scientists-say>
- 45 Global Network Against Food Crises og Food Security Information Network, 2022. URL: http://www.fightfoodcrises.net/fileadmin/user_upload/fightfoodcrises/doc/resources/GRFC_2022_FINAL_REPORT.pdf
- 46 Verdensbanken, 17. oktober 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>
- 47 WFP, 2022. URL: <https://www.wfp.org/ending-hunger>
- 48 Norad, mai 2022. URL: <https://www.norad.no/om-bistand/publikasjon/2022/climate-smart-agriculture-the-role-of-norwegian-development-assistance/>
- 49 Verdensbanken, 1. april 2015. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/700061468334490682/ending-poverty-and-hunger-by-2030-an-agenda-for-the-global-food-system>
- 50 IFAD, 2022. URL: <https://www.ifad.org/thefieldreport/>
- 51 IFPRI, 2022. URL: <https://www.ifpri.org/project/ceres2030-sustainable-solutions-end-hunger>
- 52 FN, 2021. URL: <https://www.un.org/en/food-systems-summit/news/why-home-grown-school-feeding-global-game-changer-children-and-food-systems>
- 53 International Food Policy Research Institute, 2022. URL: <https://www.ifpri.org/project/ceres2030-sustainable-solutions-end-hunger>
- 54 WFP, 20. juni 2022. URL: <https://www.wfp.org/news/escalating-needs-rising-hunger-refugees-caught-eye-perfect-storm>
- 55 OECD DAC, 2001. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264194779-en.pdf?expires=1666265691&id=id&accname=guest&checksum=729CB816E4E0760B75F297A23A3B7AD7>
- 56 The Economist, 26. mars 2020. URL: <https://www.economist.com/special-report/2020/03/26/africas-population-will-double-by-2050>
- 57 IFPRI, 2022. URL: <https://www.ifpri.org/project/ceres2030-sustainable-solutions-end-hunger>
- 58 UNICEF, 6. mars 2018. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/25-million-child-marriages-prevented-last-decade-due-accelerated-progress-according>
- 59 Ibid.
- 60 UN Women, 2022. URL: <https://www.unwomen.org/en/annual-report/2022>
- 61 UN Women, 1. februar 2022. URL: <https://data.unwomen.org/features/poverty-deepens-women-and-girls-according-latest-projections>
- 62 UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/education/girls-education>
- 63 UNICEF, 8. mars 2021. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/10-million-additional-girls-risk-child-marriage-due-covid-19>
- 64 Girls not brides. URL: <https://www.girlsnotbrides.org/learning-resources/child-marriage-and-humanitarian-contexts/>
- 65 Save the Children, 10. juni 2021. URL: <https://www.savethechildren.net/news/covid-19-kids-world%E2%80%99s-poorest-countries-lost-66-more-lifetime-school-richer-peers-save-children>
- 66 Utenriksdepartementet, 2022. URL: https://www.regjeringen.no/contentassets/023ef43fe9f74170864699fdb8383f1d/no/pdfs/prp202120220001_udddpdfs.pdf

- 67 The Guardian, 2. mars 2022. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/mar/02/more-human-rights-defenders-murdered-2021-environmental-indigenous-rights-activists>
- 68 Amnesty International, 24. mai 2022. URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/5418/2022/en/>
- 69 Flyktninghjelpen, 12. mai 2022. URL: <https://www.flyktninghjelpen.no/perspektiv/2022/nodhjelp-til-nar-10-million-mennesker/>
- 70 Redd Barna, 2022. URL: <https://www.reddbarna.no/om-oss/bistand-nytter/>
- 71 Utenriksdepartementet, 2018. URL: https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/dokumenter/hum/hum_strategi_ny.pdf
- 72 Save the Children, 2021. URL: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/stop-the-war-on-children-a-crisis-of-recruitment/>
- 73 UNOCHA, 2022. URL: <https://gho.unocha.org/>
- 74 UNOCHA, 2022. URL: <https://hum-insight.info/>
- 75 UNOCHA, 2021. URL: <https://gho.unocha.org/trends/conflict-remains-major-driver-humanitarian-need>
- 76 UNOCHA, juli 2015. URL: <https://www.unocha.org/sites/unocha/files/An%20end%20in%20sight%20Multi%20Year%20Planning.pdf>

